

bizonyossággal azonosítanunk, mivel a terület vízzel borított volt. Leleteket nem találtunk.

A Pusztai-réten a légi felvételen néhány kisebb folt volt látható. A területen kevés római és középkori edénytöredéket, valamint egy újkori épület maradványait (építési törmelék, kerámia) találtuk.

BERTÓK GÁBOR

24. Belecska, Juhászat

(Tolna megye) Ő

A falutól Ny-ra, a Kapos Ny-i partján, a környék legmagasabb dombján található a lelőhely. Korábban már többször légi fotóztam ezt a helyet, hóban és 2000 tavaszán is. A fotókon jól látszik, hogy a dombon két négyszögletes sánc emelkedik.

A dombon juhászat van, jelenleg egy kis ház és egy lakókocsi áll rajta. A legelőn, elsősorban vakondtúrásokban néhány őskori, apróra tört cserepet találtam. A nagyobbik sánc kb. 40×50 m kiterjedésű, és három oldala van (Ny, K, É). Magassága kb. 3–4 m. Ennek ÉNy-i oldalához kapcsolódik egy kisebb sánc: 26×26 m, magasság kb. 1–1,5 m.

Egyelőre nem dönthető el, hogy a sánc régészeti korú, vagy pedig a közelmúltban a juhászok készítették az állatok védelmére.

MIKLÓS ZSUZSA

25. Besenyőtelek, Közép-dűlő II.

(Heves megye) I

A MOL-vezeték Heves megyén keresztülhaladó nyomvonalán a beruházással párhuzamosan megelőző feltárást végzett a Heves Megyei Múzeumi Szervezet. A nyomvonalban előző évben szórványos szarmata telepet tártunk fel, ezért egy szakaszon megnyitottuk a biztonsági sávot. Ebben összesen egy gödör foltja mutatkozott. Korhatározó leletanyag nem került elő belőle.

VÁRADI ADÉL

26. Bezi-Fehértő-Györsövényház-Köny-Markotabödöge

(Győr-Moson-Sopron megye) Á, Kö

1992. és 1997. között végzett terepbejárásaink során a Rábaköz keleti Tóköznek nevezett részén elpusztult árok-hálózatok nyomaira bukkantunk. Az egyes árokszakaszok rendkívül eltérő állapotban maradtak fenn. A viszonylagosan épnek tűnő objektumok sajátos szerkezetet mutatnak: kettő vagy három egymással párhuzamos mederből álltak, és a medrek között az onnan kitermelt földből álló töltés emelkedett. Felépítésük alapján a kettős és hármas szerkezetű árok elnevezést alkalmaztuk rájuk.

A terepi megfigyelésekkel párhuzamosan áttekintettük a területre vonatkozó középkori és kora újkori forrásanyagot is, és ez alapján igazolhatóvá vált, hogy az Árpád-korban már létező árokrendszerrel van dol-

gunk. Ugyanakkor az árokrendszer keletkezésének és végleges pusztulásnak ideje mai napig kérdéses.

Forrásaink alapján valószínűsíthetővé vált, hogy elsődlegesen vízügyi funkciójú objektumokról van szó, melyek középkori halastavakat kötöttek össze egymással és a folyókkal (Rábával, Rábcával), valamint egyes rövidebb, az újkorig fennmaradt szakaszai a korai térképeken vízvezető medreként jelennek meg.

2000 márciusa és júliusa között az öt község határában harminchat helyen végeztünk régészeti szondázást az objektumok megfigyelhető maradványaira keresztben húzott kutatóárkokkal. Korhatározó, Árpád-kori leletanyag csupán a 27. sz. kutatóárkokból került elő.

Az ásatások révén igazolódott korábbi megfigyelésünk: az objektumok valóban kivétel nélkül kettős és hármas szerkezetűek. Az árkok szélessége 4–5 métertől 25–30 méterig terjed. Az árokmedrek belső részletképzése alapvető egyezéseket mutat az egész területen. Gyakori a medrek egyik vagy mindkét oldalának lépcsőszerű kiképzése, továbbá a mederfenék két vagy három kisebb mederrészre tagolása.

A szintezések, továbbá a szerkezeti sajátosságok és egyéb megfigyelések alapján egyértelművé vált, hogy egy csatornarendszerrel állunk szemben. A hármas szerkezetű csatornák középső medre megközelítőleg vízszintes, így kétirányú vízelvezetésre alkalmas. Két oldalon a töltés pedig lehetővé teszi a környező felszínnél magasabb szinten történő vízszállítását. A hármas csatornák szélső medrei meghatározott pontok felé lejtnek, ahol – nyilvánvalóan valamiféle zsilip segítségével – a vizet a középső töltésezett mederbe juttatták. Az egyenletes lejtéssel rendelkező kettős szerkezetű csatornák szintén elsősorban vízlevezető funkciója volt. Olyan csatornarendszerről van tehát szó, amely nagyon összetett hidrológiai feladatokat látott el: ár- és belvízkezelés, öntözés, halastavak ellátása stb.

Munkatárs: Takács Károly.

EGRY ILDIKÓ

27. Békéscsaba, 2. számú lelőhely

(Békés megye) Á

Békéscsaba és Gyula között kábelfektetést végeztek a 44. számú főút Gyula és Veszely-csárda közötti szakaszán, valamint a Veszely-csárda és Gerla közötti műút mentén. A vezeték kiásott árka érintette a már ismert Békéscsaba 2. számú lelőhelyet, ezért helyszíni szemlét végeztünk a kiásott árok nyomvonalán. A lelőhely déli részén, közvetlenül a Gerla felé vezető út mellett, egymástól alig 70–80 méter távolságra két Árpád-kori objektumot metszett el a vezeték árka. Az 1. objektum egy paticsos betöltésű, szabálytalan alakú gödör, amely az árok keleti falán volt megfigyelhető, metszetéről rajzot készítettünk. Az árok kidobott földjéből Árpád-kori edénytöredéket gyűjtöttünk össze. A vezeték árkat lánccos árokászó géppel ásták ki, alig 30 cm szélességben, ezért a gödör metszete nem volt jól megfigyelhető.

A 2. objektum is az árok keleti falának metszetében látszott, pelyvás soványítású téglák töredékei, valamint állatcsontok jelezték. A vezeték árkanak keleti oldalán egy kisebb, 3,5×1,3 m-es rábontást végeztünk, az objektum széleinek meghatározására. Sikertelenül megtalálni a megközelítőleg kör alakú, 2,6 m átmérőjű gödör három oldalát, a keleti oldal kivételével. A keleti részen a rábontást nem tudtuk tovább végezni, a területen elhelyezkedő nagy fák miatt. A feltárt gödör oldalai lefelé szűkültek, az alja egyenes volt. A betöltésből pelyvás soványítású, habarcs nélküli téglák töredékei, közöttük több fél és egy egész darab is előkerült. A téglák a gödör alján összedobálva, szarvasmarha csontokkal és Árpád-kori edénytöredékekkel keverten feküdtek. A csontok között két szarvasmarha koponya töredéke érdemel említést, az edénytöredékek között bográcsok peremtöredékei, és csigavonalas díszítésű fazekak töredékei voltak a jellegzetes darabok.

LISKA ANDRÁS

28. Békéscsaba, 218. sz. lelőhely

(Békés megye) Kö

Előzetes bejelentést követően 2000. december 8-án ajándékként átvettünk egy kézi malomkövet Monostori Józsefnétől. Elmondása szerint a malomkövet mintegy 7 évvel ezelőtt találták férjével az Augusztus 20. utcával szomszédos, északi határrészben. Az elmúlt évek során a tárgyat préselőülként használták. A szép, szinte teljesen egész, felső malomkő lelőhelye egyértelműen a Békéscsaba 218. sz. lelőhellyel azonosítható.

GYUCHA ATTILA

29. Békéscsaba, 308. számú lelőhely

(Békés megye) Sza

Békéscsaba és Gyula között kábelfektetést végeztek a 44. sz. főút Gyula és Veszely-csárda közötti szakaszán, valamint a Veszely-csárda és Gerla közötti műút mentén. A vezeték kiásott árka érintett a már ismert lelőhely déli részén, közvetlenül a Gerla felé vezető út mellett egy szarmata kori objektumot, feltehetőleg egy hulladékgyödröt. A gödör metszetéről, amely az árok keleti falán volt megfigyelhető, rajzot készítettünk, az árok kidobott földjéből szarmata kori edénytöredéket gyűjtöttünk össze. A kisméretű gödör paticsos, hamus betöltésű, lefelé szűkülő volt. A vezeték árkat láncos árokásó géppel ásták ki, alig 30 cm szélességben, ezért a gödör metszete nem volt jól megfigyelhető.

LISKA ANDRÁS

30. Békéssámson határa

(Békés megye) B, LT, Sza, Ge, Á, Kk

Az egykori Maros-ág, a Battonyától Békéssámsonig húzódó Száraz-ér rehabilitációs munkáira 2000-ben került sor. A megyei múzeumi szervezet erejéhez és idejéhez

mérten figyelemmel kísérte a munkálatokat és terepbejárásokkal igyekezett tisztázni az érpart településtörténetét.

Békéssámson határában a Fülöp-tanyán kettő, az iskola területén, a Cserepes-dűlőben, a Petrecz-tanyán, az Olajos-tanyán, a Köblös-tanyán, a Tótkomlói út két oldalán, az Ér-áteresz területén, az Ér-kanyarban, a Közúti hídnál egy-egy, és a Csomorkány-dűlőben kettő régészeti lelőhelyet határoztunk meg (64–76. sz.). Ezekről a területekről bronzkori, szarmata, kelta, gepida, Árpád-kori és késő középkori kerámiaanyagot gyűjtöttünk.

Munkatársak: Liska András, Medgyesi Pál.

GYUCHA ATTILA

31. Bodroghalom, Eresztvény-homok

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) H

2000. július elején a homokbánya tulajdonosa gépi földmunkát végzett, s közben két sírra bukkant. A leleteket eljuttatta a Herman Ottó Múzeumba. Mivel a terület szomszédságában korábban kelta sírok kerültek elő (Bodroghalom, Medve-tanya), Hellebrandt Magdolna abban a tudatban indított leletmentő ásatást, hogy újabb kelta (vagy mint a huzalkarpercecek alapján vélni lehetett, szkíta) sírokat kell megmentenie. Az általa feltárt 9 sír mellékletei (huzalkarpercecek, sodrott gyűrű, edény, vaskés, csiholócél, fülesgomb) azonban egyértelműen jelezték, hogy ezúttal honfoglalás kori sírok kerültek elő. Ezt észlelve Hellebrandt Magdolna felajánlotta számomra a leletmentés folytatásának lehetőségét, amit én köszönettel elfogadtam.

A lelőhely Bodroghalom ÉK-i részén, egy É-D irányú dombvonulat legészakibb csücskén terül el. A kb. 10×15 méteres, markoló által végzett bolygatás területén, illetve szélein folyt a leletmentő ásatás. A sírok zöme egy sorba rendeződve a terület Ny-i oldalán került elő, de a földmunka legalább három sírsort érintett. A sírok a domb É-i lejtőjén, a domb lábához közel kerültek elő. A domb beépítetlen külterület, a temető tehát teljes egészében feltárható. A sírok mélysége 30–50 cm között váltakozik.

A lelőhelyet régészeti környezete teszi kiemelkedően fontossá. A karosi III. számú honfoglalás kori temetőtől D-re 1,7 km-re fekszik, a kettő között hajdan vízjárta terület volt. Úgy tűnik, a karosi I–III. temetővel szerves egységet alkot. Ettől D-re valahol még rejtőzik egy további (ötödik!) honfoglalás kori temető is a földben. Ennek területén 1942-ben egy sír mellől csőszkunyhó ásása közben Richwin strassburgi püspök (913–933) denára került elő, amely jelenleg is a MNM Éremtárában található. A dr. Szabó Endre helyi földbirtokos által talált lelőhely felkutatására a tavalyi évben sikertelen kísérletet tettem, de szisztematikus terepbejárással van remény a beazonosításra. A jelenleg megbolygatott lelőhely a helyiek szerint semmiképpen nem lehet azonos a denár lelőhelyével, mert a helybeliek határozott állásfoglalása szerint a Szabó családnak az Eresztvény-dűlőben soha nem volt földje. Mindezzel együtt egy É-D irányú,